

Henryk M. Jagodziński

Reskrypt w kościelnym prawie administracyjnym

Kieleckie Studia Teologiczne 8, 59-76

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Henryk M. Jagodziński – Watykan

RESKRYPT W KOŚCIELNYM PRAWIE ADMINISTRACYJNYM

Wstęp

Narodziny prawa administracyjnego we współczesnych systemach prawnych są związane z wypracowaniem w nauce prawa podziału władz, co znalazło swoje zastosowanie po raz pierwszy we Francji, po wybuchu rewolucji w 1789 r. Zjawisko podziału władz w bardzo szybkim tempie rozszerzyło się i na inne państwa.

Historyczny proces wyodrębnienia się prawa administracyjnego w systemach prawnych poszczególnych krajów opierał się na założeniach filozofii prawa, która głosiła przyrodzoną równość osób oraz istnienie praw podstawowych. Jako drugi faktor można wymienić tendencję do stworzenia instytucji do ochrony tychże praw. W poszczególnych systemach prawnych prawo administracyjne określa organizację, funkcjonowanie i kontrolę administracji.

Należy jednakże stwierdzić, że prawo administracyjne jako dyscyplina nauk prawnych jest bardzo młodą dziedziną prawa. W czasach najnowszych obserwujemy wielki rozwój tej gałęzi prawa i dyscyplin, które ją badają.

Zjawisko wyszczególnienia administracji, będącej integralnym komponentem struktur społecznych, to cecha charakterystyczna współczesnej kultury prawnej, istniejąca nie tylko w społeczeństwach cywilnych, ale również w Kościele.

1. Prawo administracyjne w systemie prawa kanonicznego

W państwowych systemach prawnych prawo administracyjne, jako osobna dyscyplina, wyodrębniło się wcześniej aniżeli w prawie kanonicznym.

Aż do połowy lat sześćdziesiątych pośród kanonistów nie mówiono o prawie administracyjnym jako o odrębnej gałęzi w systemie prawa kanonicznego. Wystarczy wspomnieć, że w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. nawet nie występowały określenia typu: „akt administracyjny” czy „sprawiedliwość administracyjna”.

Istotna zmiana nastąpiła po Soborze Watykańskim II, kiedy papież Paweł VI Konstytucją apostołską *Regimini Ecclesiae Universae* (REU) z 15 sierpnia 1967 r., ustanowił *Sectio Altera* (drugą sekcję) Sygnatury Apostolskiej. Dnia 25 marca 1968 r., poprzez zatwierdzenie „Normae speciales ad experimentum servandae”, tenże papież uregulował funkcjonowanie pierwszego trybunału administracyjnego na poziomie Stolicy Apostolskiej.

Od tego czasu rozpoczęła się wielka dyskusja w teorii prawa kanonicznego, nie tylko odnośnie do sprawiedliwości administracyjnej, ale również odnośnie do istnienia i roli kościelnego prawa administracyjnego w systemie prawa kanonicznego.

Pierwsze Zgromadzenie Generalne Synodu Biskupów, 7 października 1967 r., zatwierdziło „Principia quae Codicis Iuris Canonici recognitionem dirigant”. W punkcie siódmym tychże principów zawarto postulat, aby „jasno rozróżnić różne funkcje władzy kościelnej, to jest: władzę prawodawczą, administracyjną i sądowniczą”. Te principia stały się bazą późniejszych projektów i propozycji dla przyszłego Kodeksu Prawa Kanonicznego (KPK). Kodeks ów, promulgowany w 1983 r., nie ma księgi bezpośrednio poświęconej prawu administracyjnemu. Normy dotyczące tej materii znajdują się jednak w różnych księgach KPK z 1983 r., a szczególnie w księgach pierwszej i siódmej. Wejście w życie nowego kodeksu nie zamknęło dyskusji na temat tej dziedziny prawa kanonicznego.

Wielu kanonistów w wypracowaniu teorii kościelnego prawa administracyjnego inspirowało się doktryną prawa administracyjnego świeckiego, inni natomiast odcinali się od takiego podejścia. Jednakże obecnie nikt nie podaje w wątpliwość istnienia związków pomiędzy kościelnym prawem administracyjnym a prawem administracyjnym świeckim.

2. Akty administracyjne

W minionym stuleciu, pod wpływem prawa cywilnego doszło do wypracowania teorii kościelnego prawa administracyjnego. Typowym przejawem funkcji administracyjnej są akty administracyjne. Z tej perspektywy rozpoczęto także refleksję nad naturą prawną reskryptów. Chociaż w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. występowały różne rodzaje aktów administracyjnych, m.in.: dekrety, reskrypty, dyspensy, to jednak – jak wspomnieliśmy – nie było ogólnej koncepcji aktu administracyjnego. Papież Paweł VI Konstytucją apostołską REU przywrócił sądową kontrolę nad funkcjonowaniem administracji

kościelnej, określając w art. 106, że przedmiotem tejże kontroli będą „akty kościelnej władzy administracyjnej”¹.

Pojęcie szczegółowego aktu administracyjnego w obecnie obowiązującym KPK można sformułować na postawie Tytułu IV *De actibus administrativis singularibus*, Pierwszej Księgi *De normis generalibus*. Przy czym szczególne elementy do określenia szczegółowego aktu administracyjnego zawiera kan. 35. Na tej podstawie akt administracyjny szczegółowy, lub krócej akt administracyjny, można określić jako jednostronny i szczegółowy akt prawny wydany przez władzę wykonawczą. Tenże kan. 35 wylicza trzy kategorie aktów administracyjnych: dekrety, nakazy i reskrypty. Wydaje się jednak, że ów podział ma charakter bardziej formalny aniżeli materialny, ponieważ wymienione kategorie mogą być podzielone na różnego rodzaju grupy ze względu na ich materialną treść: pozwolenie, koncesja, upoważnienie, przyjęcie, nominacja, sankcja, dyspensa na mocy władzy wykonawczej itd.

3. Pojęcie reskryptu

Najprostsza, a zarazem bardzo szeroka definicja reskryptu to „responsum principis ad instantiam petentis”, czyli odpowiedź przełożonego na petycję proszącego.

Reskrypty wywodzą się z instytucji prawa rzymskiego, w myśl którego poddani zwracali się do imperatora z prośbą o udzielenie im jakiejś łaski lub wyświadczenie jakiegoś dobra. W starożytności reskrypt był postrzegany jako kontrakt o charakterze bilateralnym, „ad instar donationis”, który nabierał mocy w momencie akceptacji przez tego, kto o niego prosił². Praktyka ta już od czasów antycznych weszła również do Kościoła, gdzie wydawano na piśmie odpowiedzi na prośby dotyczące udzielenia łask, przysług, przywilejów bądź dyspens. Pierwszy kościelny reskrypt, o którym zachowała się dokumentacja pisana, został wydany w 385 r. przez papieża Syrycjusza (384–399) dla Imerio, biskupa Tarragony³.

Aż do początku XX w. reskrypt służył przede wszystkim do udzielania odpowiedzi na petycje kierowane do Papieża. Nie było jednak żadnych bezpośrednich studiów, które jako cel stawiałyby sobie określenie jego natury⁴. Również w prawie kanonicznym, praktycznie do momentu promulgowania KPK

---

¹ J. Krukowski, *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*, Lublin 1985, s. 107–108.

² Por. P. V. Pinto, *Diritto amministrativo canonico. La Chiesa: mistero e istituzione*, Bologna 2006, s. 232.

³ Por. J. Canosa, *Il rescritto come atto amministrativo nel diritto canonico*, Milano 2003, s. 6.

⁴ Por. tamże.

z 1917 r., reskrypt był uważany za rodzaj kontraktu bilateralnego, podobnego do darowizny, który nabierał mocy przez akceptację tego, który o niego wystąpił⁵. Z wejściem w życie KPK z 1917 r.⁶, wymóg akceptacji, konieczny wcześniej do ważności reskryptu, stracił na wadze. Odtąd reskrypt był uważany za jednostronny akt jurysdykcyjny przełożonego, choć nie było łatwo wtedy określić, o jaki rodzaj jurysdykcji chodziło. Jedni kanoniści uważali go za normatywny akt administracyjny, inni byli zdania, że jest to akt legislacyjny, a inni wreszcie, że jest to właściwy akt administracyjny. Ostatecznie spory te zostały rozstrzygnięte przez prawodawcę w promulgowanym w 1983 r. nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego.

W KPK z 1983 r., reskryptom poświęcono kanony 59–93, które dotyczą pojęcia i figury reskryptu, kompetentnej władzy do jego udzielania, beneficjentów i ich interpretacji. Kanony te zostały umieszczone w trzech rozdziałach Pierwszej Księgi KPK: III *De rescriptis* (kan. 59–75); IV *De privilegiis* (kan. 76–86); V *De dispensationibus* (kan. 85–93). Normy ogólne odnośnie do reskryptów, zawarte w rozdziale III, odnoszą się także do przywilejów, dyspens (kan. 75) i do pozwoleń oraz łask udzielonych w formie ustnej.

Obecny KPK określa reskrypty jako szczegółowe akty administracyjne, które ze względu na ich treść dotyczącą przywilejów, dyspens lub innych łask, udzielają określonym osobom pewnych praw podmiotowych⁷.

Na podstawie kan. 59 § 1⁸, który zawiera w sobie pojęcie reskryptu, można stwierdzić, że reskrypt to akt administracyjny wydany na piśmie przez kompetentną władzę wykonawczą, którym – zgodnie z jego naturą – na czyjąś prośbę udziela się przywileju, dyspensy czy innej łaski.

Niektóre z elementów tworzących pojęcie reskryptu, takie jak treść i forma odpowiedzi, są jego specyficznymi elementami, inne natomiast są wspólne również i dla innych aktów administracyjnych. Podobnie jak jak dekret, reskrypt jest szczegółowym aktem administracyjnym.

Z punktu widzenia legislacyjnego największym wydarzeniem po promulgacji KPK z 1983 r. była promulgacja w 1990 r. Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich (KKKW). Przepisy dotyczące reskryptów zostały ujęte w tym kodeksie w art. 3 rozdziału 3, który należy do Tytułu XXIX *De lege, de*

---

⁵ Por. E. Labandeira, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, Milano 1994, s. 321.

⁶ Kan. 37 – „Rescriptum impetrari potest pro alio etiam praeter eius assensum; et licet ipse possit gratia per rescriptum concessa non uti, rescriptum tamen valet ante eius acceptationem, nisi aliud ex appositis clausulis appareat”.

⁷ Por. F. J. Urrutia, *Rescritto*, w: *Nuovo Dizionario di Diritto Canonico*, red. C. C. Salvador, V. De Paolis, G. Ghirlanda, Milano 1996, s. 916.

⁸ Kan. 59 § 1 – „Rescriptum intellegitur actus administrativus a competenti auctoritate executiva in scriptis elicitus, quo suapte natura, ad petitionem alicuius, conceditur privilegium, dispensatio aliave gratia”.

cosuetudine et de actibus administrativis. Normy KKKW różnią się od dyspozycji KPK tym, że nie ma tam wspólnych przepisów dla wszystkich aktów administracyjnych, ponadto zaś faktem, że przed reskryptami, w pierwszym artykule jest przedstawiona procedura wydawania dekretów pozasądowych, a w drugim działania w wykonywaniu aktów administracyjnych. Poza tym różne są dyspozycje odnośnie do przepisów dotyczących niektórych aktów administracyjnych⁹.

4. Cechy wspólne z innymi aktami administracyjnymi

Obecnie nie ma wątpliwości, że reskrypt to akt administracyjny, ponieważ w ten sposób określa go konkretna norma prawna¹⁰, która nie przewiduje żadnych wyjątków od tego sformułowania jego charakteru. Również analiza elementów pojęcia reskrypru potwierdza jego prawną naturę, to znaczy, że jest to akt administracyjny.

Podobnie jak inne akty administracyjne reskrypt to akt prawny szczegółowy, konkretny, jednostronny, wydany przez władzę wykonawczą¹¹. Godne podkreślenia, iż stanowi akt prawny jednostronny nie tylko dlatego, że w jego wydaniu nie uczestniczy większa ilość podmiotów z ich różnymi aktami woli, tak jak to jest w przypadku kontraktów. Bowiem sam prawodawca w kan. 59 § 1 podkreśla ważną rolę proszącego w wydaniu reskrypru i zostawia szerokie pole do jego własnej inicjatywy, tudzież przedstawienia własnych motywacji, to jednak fakt ten żadną miarą nie przekształca go w akt prawny dwustronny, czy też akt, odnośnie do którego dopuszczane są negocjacje. Jest to akt prawny pozasądowy, o ile nie jest on właściwy sferze sądowej, ponieważ może być użyteczny w postępowaniu sądowym. Jest to akt prawny wydany przez kompetentny organ władzy wykonawczej. Nie wystarczy tylko, że jest to organ władzy wykonawczej, musi on też posiadać odpowiednie kompetencje odnośnie materii i osoby, których dotyczy przedstawiona prośba.

5. Cechy specyficzne reskryptów

Na podstawie przepisów obecnego KPK odnoszących się do reskryptów, można wyróżnić jego następujące cechy specyficzne:

- odpowiedź na petycję;
- udzielona na piśmie;
- zawiera udzielenie pewnej łaski;

---

⁹ Por. J. Canosa, *Il rescritto come ...*, dz. cyt., s. 144–145.

¹⁰ Por. kan. 59 § 1.

¹¹ Por. kan. 35.

- motywacja do jego wydania została bezpośrednio wyrażona przez tego, kto o niego prosi;
- jego bezpośrednim celem jest korzyść jednej lub więcej osób.

5.1. Odpowiedź na petycję

Tym, co odróżnia reskrypt od dekretu administracyjnego czy nakazu, jest fakt, że jest on aktem prawnym wydanym na prośbę kogoś, co suponuje uprzednią prośbę o jego otrzymanie. Według kan. 60 i kan. 61 o udzielenie im reskryptów mogą zwracać się ci wszyscy, którym prawo wyrażnie tego nie zabrania. Poprzedni KPK bezpośrednio wskazywał kategorie ludzi, które nie mogły otrzymać żadnego reskryptu¹². Nowy KPK nie precyzuje tego wyrażnie. Kanon 61 stanowi, że reskrypt może być uzyskany dla drugiej osoby, nawet niezależnie od jej zgody, i jest ważny przed jego akceptacją, z zachowaniem przeciwnych klauzul, o ile nie stwierdza się czegoś innego. Praktycznie kanon ten czyni rozróżnienie pomiędzy ważnością a skutecznością reskryptu. Jeżeli akceptacja nie została wyrażnie postanowiona jako warunek ważności, reskrypt jest ważny także bez akceptacji tego dla kogo został udzielony, przy czym osoba, która została obdarzona jakąś łaską, wcale nie jest zmuszona do korzystania z niej. Można więc zwracać się o udzielenie reskryptu dla innych, bez ich zgody, co sprawia, że w tym wypadku reskrypt jest ważny przed jego zaakceptowaniem, z wyjątkiem klauzul przeciwnych. Należy również zwrócić uwagę, że nie każda odpowiedź udzielona na piśmie jest reskrytem.

Dla wydania reskryptu w zwyczajnym trybie wymaga się właściwej prośby ze strony zainteresowanej osoby, skierowanej do kompetentnej władzy. Oprócz trybu zwyczajnego, istnieje możliwość wydania reskryptów z własnej inicjatywy *motu proprio* ze strony kompetentnych władz. Korzystanie z prawa do przedstawiania własnych potrzeb (por. kan. 212), niesie ze sobą dla poszczególnego organu władzy „obowiązek – prawnie wymagany – odpowiednio ocenić pytanie i dać na nie stosowną odpowiedź, która powinna być możliwie jak najwłaściwsza, lub jeśli dotyczy materii dyskrecjonalnej, jak najbardziej odpowiednia”¹³.

5.2. Odpowiedź udzielona na piśmie

Już z samej nazwy reskryptu – która pochodzi od łacińskiego czasownika *rescribere* znaczącego tyle, co pisać w odpowiedzi, odpisywać – można wywnioskować, że musi być to akt prawny wydawany w formie pisemnej.

¹² Por. *Codex Iuris Canonici 1917*, can.: 2265 § 2; 2268 § 1; 2275 n. 3; 2278 § 1; 2283.

¹³ J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, Roma 2007, s. 241.

Według kan. 37 akty administracyjne dotyczące zakresu zewnętrznego powinny charakteryzować się formą pisemną, o czym wyraźnie w stosunku do reskryptów stanowi sam kan. 59 § 1, mówiąc, że przez reskrypt należy rozumieć akt administracyjny wydany na piśmie przez kompetentną władzę wykonawczą. Forma ta, jak widać, należy do konstytutywnych cech reskryptu, co można także dostrzec w sformułowaniu kan. 59 § 2, gdzie jasno odróżnia się od reskryptów zezwolenia i łaski udzielone w formie ustnej i chociaż stosuje się do nich przepisy o reskryptach, to jednak nie są one za takie uznane. Określenie „reskrypt” nie odnosi się tylko do jednego, konkretnego rodzaju dokumentu, ale odnosi się do pewnej typologii aktów administracyjnych, to znaczy pisemnej odpowiedzi na wystosowaną prośbę. Jednakże odpowiedź ta nie może być jakakolwiek: negatywna lub pozytywna. Kanon 59 § 1 mówi, że do natury reskryptu należy udzielenie na czyjąś prośbę przywileju, dyspensy czy innej łaski. Czyli według tego kanonu nie można uznać za reskrypt odpowiedzi negatywnej na czyjąś prośbę. Odnośnie do jego formy zewnętrznej, reskrypt może przybierać różne postacie typu: bulla, brewe, zwykły list, powiadomienie itd. Forma zewnętrzna zależy od organu władzy, który go udziela, od przedmiotu, adresata bądź okoliczności jego wydania czy wykonania. W przypadku kwestii formalnych związanych z reskryptem należy zaznaczyć, że brak zgodności danych zawartych w reskrypcie z osobą, do której się odnosi, nie stanowi automatycznej przyczyny jego nieważności¹⁴. Bowiem przy udzielaniu reskryptu, bierze się pod uwagę przede wszystkim osobę z jej wewnętrznymi cechami, nie zaś nazwisko – o ile jednak nie ma wątpliwości co do proszącej osoby i prawdziwości skierowanej prośby, i o ile ewentualny błąd w nazwisku nie miałby wpływu na ważność reskryptu. To samo dotyczy błędów odnośnie do miejsca zamieszkania i prawnej kwalifikacji przedmiotu. Jednak w przypadku, kiedy ordynariusz nabrałby wątpliwości co do osoby i przedmiotu wobec reskryptu, zawierającego powyższe błędy, wówczas taki reskrypt byłby nieważny i aby mógł spowodować skutki prawne, musi być poprawiony.

5.3. Zawiera udzielenie pewnej łaski

Przedmiotem reskryptu jest udzielenie jakiegś dobra. Kompetentne władze udzielają na prośbę proszącego pewnego dobra, które co prawda jest przewidziane przez prawo, ale które mu się nie należy z mocy samego prawa, lecz jest udzielone na zasadzie łaskawości. Natomiast w przypadku, gdy udzielane dobro nie jest przewidziane przez prawo, albo nawet jest przeciwne jakiegś normie prawnej, wówczas chodzi o reskrypt udzielony *in forma gratiosa*.

Przedmiotem reskryptu jest przede wszystkim udzielenie jakiegoś dobra, które rozszerza przestrzeń praw lub uprawnień danego podmiotu. Kompetentne

¹⁴ Por. kan. 66.

władze udzielające danej łaski czynią to na podstawie szerokiej, dyskrecyjnej oceny okoliczności, która sprawia, że jest ona sprawiedliwa i właściwa. Ta szerokość oceny stanowi główną różnicę między udzieleniem łaski a udzieleniem zezwolenia (licencji). W przypadku zezwolenia nie chodzi o łaskę w ścisłym sensie, lecz raczej o udzielenie uprawnienia koniecznego do korzystania z jakiegoś prawa, które się posiada, lecz zawiera ono w sobie pewne ograniczenia ze względu na powszechne dobro.

Chociaż kan. 59 wspomina dwa główne podmioty reskryptu, to znaczy proszącego i udzielającego, to w działaniach prawnych związanych z jego udzieleniem mogą brać również udział i inne podmioty. Jest możliwe, że beneficjentem reskryptu jest osoba inna od tej, która wystąpiła o jego udzielenie. Osobie proszącej może towarzyszyć adwokat. Może również wystąpić osoba wykonawcy, która została przewidziana w reskrypcie do jego wykonania, ordynariusz, któremu przedstawia się reskrypt, biskup, który przedłuża reskrypty wydane przez Stolicę Apostolską. Beneficjentem reskryptu według kan. 60 może być każdy, komu prawo tego wyraźnie nie zabrania, niezależnie od faktu, czy osoba ta jest katolikiem, czy też nie. Dlatego można stwierdzić, że zakres reskryptów jest o wiele szerszy w stosunku do prawa przedstawiania własnych prośb, o którym w kan. 212 § 2, który odnosi się tylko do wiernych katolików.

5.4. Przyczyny reskryptu

Każdy dekret ze swojej natury jest wydawany przez kompetentną władzę ze względu na jej obowiązek czuwania nad dobrym funkcjonowaniem wspólnoty, która jej została powierzona. W tym celu sam organ władzy administracyjnej będzie weryfikował faktyczne sytuacje i je oceniał, aby w końcu uczynić je motywami swojego dekretu. W przypadku reskryptów przyczyny są przedstawiane przez proszącego, który za ich pośrednictwem pragnie umotywić jego wydanie. Udzielając reskryptu, kompetentny organ władzy dokonuje oceny motywów przedstawionych przez proszącego, czy są one wystarczające, aby go udzielić. Dawca reskryptu rozważa przedstawione przyczyny poprzez postępowanie administracyjne. Po dokonaniu koniecznej weryfikacji, czyni je swoimi i przekształca w przyczyny wydania reskryptu. Przyczyny wyrażone w prośbie mającej na celu przekonanie przełożonego do wydania reskryptu mogą być wpływające lub skłaniające. Wpływające są te przyczyny, które nie są wystarczające do nakłonienia przełożonego do przychylenia się do przedstawionej prośby, natomiast skłaniające są to te, które nakłaniają wolę przełożonego do wydania proszonego reskryptu. Gdy w prośbie zostały przedstawione więcej niż jedna przyczyna, wystarczy do ważności, ażeby jedna przyczyna skłaniająca była prawdziwa, podczas gdy pozostałe mogą być fałszywe¹⁵. W przypadku kiedy w prośbie wymieniona jest tylko jedna

¹⁵ Por. P. V. Pinto, *Diritto amministrativo...*, dz. cyt., s. 235.

przyczyna, wówczas musi być ona skłaniająca, nie może być tylko wpływająca, i musi być prawdziwa, inaczej reskrypt byłby nieważny. Może zaistnieć sytuacja, kiedy w prośbie przedstawiono większą liczbę przyczyn wpływających, bez żadnej przyczyny skłaniającej, ale przyczyny te jako całość mogą być uznane jako jedna przyczyna skłaniająca, to wówczas wszystkie przyczyny wpływające muszą być prawdziwe, chyba że te, które ewentualnie okazałyby się nieprawdziwe, byłyby rzeczywiście małej wagi.

Przyczyna skłaniająca musi być prawdziwa w czasie, kiedy reskrypt został wydany w reskryptach, w których nie ma wykonawcy. Natomiast tam, gdzie jest wykonawca, konieczne jest, aby była prawdziwa w momencie wykonania.

5.5. Cel najbliższy reskryptu

Cel najbliższy reskryptu dotyczy jakiegoś dobra udzielonego jednej lub więcej konkretnym osobom. Odnośnie do celu reskryptów mówią różne kanony: kan. 59 o udzielaniu przywileju, dyspensy czy innej łaski; kan. 61 stanowi, że reskrypt może być uzyskany dla drugiego, nawet niezależnie od jego zgody; kan. 71 zawiera przepisy mówiące o tym, że nikt nie ma obowiązku korzystać z reskryptu udzielonego tylko dla własnego pożytku, chyba że skądinąd jest do tego kanonicznie zobowiązany. Kanony 77 i 80 dotyczą przywilejów, do których odnoszą się normy o reskryptach. W rzeczywistości ostatecznym celem reskryptów jest powszechne dobro, w którym następuje integracja dobra indywidualnego z dobrem wspólnoty. Przy czym należy zaznaczyć, że dobro wspólnoty i dobro pojedynczej osoby nie są niekompatybilne i często z korzyści jednostki od samego początku biorą początek pożyteczne efekty także i dla innych osób. Stąd widać bardzo jasno, że tego typu korzyści zostały udzielone po to, ażeby adresat mógł działać we wspólnocie z jeszcze większym pożytkiem¹⁶.

6. Władze kompetentne do udzielania reskryptu

Kanon 59 stanowi, że autorem reskryptu jest kompetentna władza wykonawcza. Różne organy hierarchiczne, do których należy wydawanie reskryptów, mogą znajdować się na tym samym poziomie, lub też nie. Kiedy ten sam typ łaski może być udzielony przez różne rodzaje władzy, należy wziąć pod uwagę kan. 139 § 1, według którego władza wykonawcza jakiegoś organu władzy hierarchicznej nie ulega zawieszeniu przez fakt, że ktoś zwrócił się do innego organu władzy będącego na tym samym poziomie, albo nawet wyższym. Ten sam kanon w § 2 stanowi, że do sprawy przedstawionej władzy

¹⁶ Por. E. Labandeira, *Trattato...*, dz. cyt., s. 327.

wyższej nie powinna mieszać się niższa, chyba że z ważnej i naglącej przyczyny, w którym to wypadku winna natychmiast powiadomić o tejże przyczynie władzę wyższą.

Zdarzają się również sytuacje, że dla tego samego przypadku wymaga się działania dwóch różnych organów władzy, z których każdy musi wydać własny akt prawny dotyczący tej samej materii. Niekiedy uzyskanie reskryptu ze strony jakiegoś organu władzy uwarunkowane jest przez wydanie decyzji tej samej natury przez inny organ hierarchiczny. W pierwszym przypadku jako przykład może posłużyć kan. 609 § 2, gdzie na erekcję klasztoru mniszek, po uzyskaniu wcześniej pisemnej zgody biskupa diecezjalnego, wymagane jest ponadto zezwolenie Stolicy Apostolskiej. Natomiast jako przykład drugiego przypadku może posłużyć kan. 693, gdzie wydanie indultu dla członka wspólnoty zakonnej, który jest duchownym, uwarunkowane jest uprzednim znalezieniem biskupa, który go inkardynuje do diecezji lub przynajmniej przyjmie na okres próby.

Kanony 64 i 65 określają kryteria chronologiczne i hierarchiczne, według których należy przedstawić prośby, ażeby uniknąć ewentualnych konfliktów interesów. Kryterium chronologiczne rozróżnia prośbę wcześniejszą i późniejszą, natomiast hierarchiczne mówi o tym, że prośba może być skierowana do organu władzy na tym samym poziomie bądź znajdującego się na innym poziomie w stosunku do tego organu władzy, do którego była skierowana uprzednia prośba.

Kanon 64 stanowi: „Zachowując nienaruszone prawo Penitencjarii w odniesieniu do zakresu wewnętrznego, łaska, której odmówiła jakakolwiek dykasteria Kurii Rzymskiej, nie może być ważnie udzielona przez inną dykasterię tejże Kurii lub przez inną kompetentną władzę – niższą od Biskupa Rzymskiego – bez zgody dykasterii, z którą sprawę zaczęto załatwiać”. Właściwe zastosowanie tejże normy wymaga uściślenia trzech elementów. Pierwszy element zakłada rzeczywistą odmowę udzielenia pewnej łaski przez pewną dykasterię Kurii Rzymskiej. To znaczy nie chodzi tutaj o łaskę przypuszczalnie odmówioną ze względu na milczenie administracyjne¹⁷, ale o odmowę wyrażoną w sposób bezpośredni.

Drugi element, na bazie dyspozycji kan. 59 § 2, stanowi, że przepisy te muszą być stosowane również w stosunku do zezwoleń, chyba że stwierdza się coś innego, chociaż tekst odnosi się do prośby i udzielenia łaski rozumianej tutaj w sensie szerokim. Na podstawie przepisu kan. 64, odmowa ze strony jakiejś dykasterii Kurii Rzymskiej uprawnionej do wydania reskryptów dotyczy nie tylko pozostałych dykasterii tejże Kurii, ale również podległych organów władzy wykonawczej. Jednakże przepis ten nie odnosi się do Papieża ani do tegoż organu władzy, który odmówił łaski, ani Penitencjarii Apostolskiej, jeśli udzielenie dotyczy zakresu wewnętrznego.

¹⁷ Por. kan. 57.

Trzeci element stanowi, że chodzi o tę samą łaskę. To znaczy musi tutaj zachodzić identyczność pomiędzy korzystającym z łaski a przedmiotem. Biorąc pod uwagę te założenia, przepis określa jako nieważne udzielenie łaski przez jakąś dykasterię albo jakiś inny podporządkowany organ władzy, jeśli łaska ta została wcześniej odmówiona przez jakąś dykasterię Kurii Rzymskiej, o ile nie ma zgody tej dykasterii, która jej wcześniej odmówiła. Jednakże w tym wypadku nie wystarczy tylko zwykła wzmianka o odmowie w udzielonym reskrypcie. Zasada ta nie dotyczy jednak przypadku jakiejś łaski, która została odmówiona przez jakąś dykasterię, a później została udzielona przez Papieża, chociaż w prośbie nie została wspomniana odmowa, i dlatego nie jest wymagana zgoda dykasterii, która uprzednio odmówiła tejże łaski. Co nie przekreśla faktu, że tego typu działanie ze strony proszącego może być niegodziwe, a reskrypt, chociaż ważny, może być odwołany¹⁸.

Kanon 65 zawiera przepisy dotyczące udzielania łask, które są w kompetencji organów władzy hierarchicznej nie należących do Stolicy Apostolskiej. Kanon ten stanowi:

§ 1. Zachowując przepisy §§ 2 i 3, nikt nie może, bez wspomnienia o odmowie, prosić innego ordynariusza o łaskę, której odmówił własny ordynariusz. Po zawiadomieniu o odmowie, ordynariusz nie powinien udzielać łaski, bez rozważenia racji, dla których pierwszy ordynariusz jej odmówił.

§ 2. Łaski nie udzielonej przez wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego, nie może ważnie udzielić inny wikariusz tegoż biskupa, nawet po rozważeniu racji, dla których poprzedni wikariusz jej odmówił.

§ 3. Bez powiadomienia o odmowie, biskup diecezjalny nieważnie udziela łaski, której uprzednio odmówił wikariusz generalny lub wikariusz biskupi. Natomiast po odmowie łaski przez biskupa diecezjalnego, wikariusz generalny lub wikariusz biskupi nie może jej ważnie udzielić bez zgody biskupa nawet po zawiadomieniu o odmowie.

Pierwszy paragraf tego kanonu dotyczy próśb skierowanych do różnych ordynariuszy tej samej rangi, gdzie stwierdza się że nie mogą oni udzielać łaski bez uprzedniego rozważania racji ordynariusza, który jej wcześniej odmówił. W sposób niegodziwy działa również proszący, który w swojej prośbie pominał poprzednią odmowę. Fakt ten może spowodować nawet anulowanie reskryptu, jeżeli taka byłaby praktyka lub styl kurii ordynariusza, który wydał reskrypt. Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich, na bazie kan. 1530, stanowi, że reskrypt wydany w ten sposób nie tylko jest niegodziwy, ale również jest nieważny. W przypadku, w którym proszący w skierowanej prośbie wspomniął o uprzedniej odmowie jej udzielenia, wówczas niegodziwie działa organ władzy hierarchicznej, który udziela takiej łaski, bez uprzedniego rozważenia racji ordynariusza, który jej odmówił.

¹⁸ Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto...*, dz. cyt., s. 245–246.

Paragrafy 2 i 3 kan. 65 określają porządek udzielania reskryptów ze strony większej ilości organów władzy należących do tej samej struktury hierarchicznej. W paragrafie 2 znajdują się one na tym samym poziomie, posiadając władzę zastępczą, natomiast w paragrafie 3 mowa jest o organach władzy znajdujących się na różnych poziomach. Odnośnie do paragrafu 2 można zauważyć, że zostały tutaj powtórzone kryteria przewidziane dla Kurii Rzymskiej z kan. 64. Udzielenie reskryptu przez wikariusza generalnego lub biskupiego jest ważne, o ile nie zostało odmówione przez innego wikariusza tego samego biskupa. Choć w kanonie nie jest to wyraźnie powiedziane, to jednak wydaje się logiczne, że byłoby ważne udzielenie reskryptu przez drugiego wikariusza generalnego albo biskupiego, za zgodą pierwszego wikariusza, który uprzednio odmówił jego udzielenia, a tą zgodą odwołał pierwotną odmowę.

Przepisy zawarte w kan. 65 strzegą jednolitości w wykonywaniu władzy wykonawczej przynależnej biskupowi w udzielaniu reskryptów. W sposób analogiczny, chociaż bardziej ogólnie, stanowią o tym kanony 473 § 1 i 480. To jest motywem, dla którego w kan. 65 § 3 nie wchodzi w grę kryterium hierarchiczne, w ten sposób, że łaska udzielona przez biskupa jest nieważna, jeżeli w prośbie nie wspomina się o ewentualnej wcześniejszej odmowie ze strony jednego z jego wikariuszy generalnych lub biskupich.

7. Postępowanie administracyjne odnośnie reskryptów

Proces formowania reskryptu rozpoczyna się wraz ze sformułowaniem i skierowaniem prośby przez proszącego do kompetentnego organu władzy.

Zasada generalna zawarta w kanonach 60 i 61 stanowi, że wszyscy mogą zwracać się o udzielenie reskryptów, o ile prawo wyraźnie tego im nie zabrania. Proszący, który przedstawia prośbę do kompetentnego organu władzy o udzielenie pewnej łaski, może to uczynić również dla innej osoby, nawet bez jej wiedzy i zgody. Jednakże od tej zasady istnieją wyjątki, np. w kann. 241, 293, 597, 690, 735, gdzie osoba prosząca o reskrypt musi być identyczna z osobą jego beneficjenta. W kan. 61 jest przewidziana możliwość uzyskania reskryptu dla drugiej osoby niezależnie od jej zgody, i jest on ważny przed jego akceptacją, która hipotetycznie mogłaby nawet nigdy nie mieć miejsca. Jednakże w pewnych okolicznościach, aby reskrypt mógł uzyskać swoją skuteczność, konieczna jest jego akceptacja ze strony osoby zainteresowanej, jak to zachodzi na przykład w przypadku kan. 692, odnośnie do indultu odejścia z instytutu zakonnego, który do jego ważności musi być zaakceptowany w momencie notyfikacji.

W tej fazie rozważenia prośby kompetentne władze gromadzą konieczne elementy do oceny okoliczności, które uzasadniają lub nie udzielenie reskryptu, o który poproszono. W tej fazie mogą wystąpić dwie wady, o których stanowi kan. 63, które czynią nieważnym wydany akt administracyjny: *subrepcja*, czyli

zatajenie prawdy, i *obrepcja*, czyli przedstawienie nieprawdy. Jeżeli w przedstawionej prośbie o udzielenie reskryptu łąski brakuje czegoś, co powinno być przedstawione dla ważności, inaczej mówiąc następuje zatajenie prawdy, czyli *subrepcja*, ale pomimo tego organ władzy wydaje reskrypt z zaznaczeniem, że udziela go z własnej inicjatywy (*motu proprio*), wówczas brak ten został uważniony¹⁹. W przeciwieństwie do *subrepcji*, *obrepcja*, która zasadza się na przedstawieniu nieprawdy w przyczynach skłaniających w prośbie o udzielenie reskryptu, nie może zostać uważniona na podstawie klauzuli *motu proprio*. Bardzo często fałszywość przedstawionych przyczyn ukazuje *animus doli*, czyli chęć oszustwa. Poza tym, nie można udzielić jakiejś łąski bez wystarczającej przyczyny i w rzeczywistości brak takiej przyczyny w wielu wypadkach powoduje nieważność udzielonej łąski²⁰.

Postępowanie administracyjne kompetentnej władzy, która ocenia okoliczności i decyduje o tym, czy udzielić łąski, o którą proszono, kończy się wraz ze złożeniem podpisu na wydanym reskrypcie.

8. Skuteczność i wykonanie reskryptów

Odnosnie do wywołania skutków prawnych, kan. 62 rozróżnia dwa rodzaje reskryptów: mające wykonawcę i te bez wykonawcy. Reskrypty bez wykonawcy (*in forma gratiosa*) nabierają mocy prawnej od momentu ich wydania. Natomiast reskrypty z wykonawcą (*in forma commissoria*) nabierają mocy w momencie ich wykonania. Reskrypty wydane *in forma commissoria*, są udzielane pośrednio przez wykonawcę. Tego rodzaju powierzenie kompetencji do wykonania reskryptu może być obowiązkowe, gdy wykonawca nie może odmówić wykonania reskryptu, lub też fakultatywne (*in forma voluntaria*), kiedy wykonawca podejmuje decyzję o wykonaniu reskryptu według własnego, roztropnego uznania – tak jak to mówi przepis w kan. 70²¹. Reskrypt, który przewiduje udział wykonawcy, zazwyczaj jest wydany przez ordynariusza adresata reskryptu, który zazwyczaj działa jako jego wykonawca. Poza wyjątkiem, kiedy postanowiono coś innego, będzie on tym, który powiadomi beneficjenta i zaproponuje datę wykonania reskryptu. Zdarza się jednak, że reskrypt jest przekazany bezpośrednio do proszącego o reskrypt bądź jego beneficjenta, wówczas ten powinien sam zwrócić się do wykonawcy z otrzymanym reskrypcem, aby przystąpić do jego wykonania. W każdym razie wykonawca nie może działać przed otrzymaniem reskryptu, tak jak to stanowi przepis kan. 40. W obydwu przedstawionych przypadkach, o ile w samym reskrypcie nie została określona data jego wykonania, zainteresowany

¹⁹ Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto...*, dz. cyt., s. 253.

²⁰ Por. kan. 90.

²¹ Por. J. Krukowski, *Administracja...*, dz. cyt., s. 125.

sam może wybrać czas jego wykonania²². Taka prerogatywa może zostać udzielona zainteresowanemu, ponieważ w samej idei reskryptu znajduje się jakieś szczególnie dobro osobiste danego podmiotu, pod warunkiem że nie będzie tutaj miało miejsce jakieś oszustwo lub podstęp.

Wykonanie reskryptów powinno być dokonane w formie pisemnej, gdy chodzi o reskrypty odnoszące się do zakresu zewnętrznego, jak to stanowi kan. 37 w odniesieniu do jakiegokolwiek aktu administracyjnego szczegółowego. Ten przepis odnosi się tylko do godziwości, a nie do ważności wykonania, o ile wyraźnie nie zostało przewidziane coś przeciwnego. Wymóg pisemności bierze się stąd, że jest to zwyczajny i najprostszy środek weryfikacji aktów, które mają być skuteczne w zakresie zewnętrznym. Wykonanie reskryptu w tej formie, ułatwia precyzyjne wskazanie momentu, kiedy reskrypt powoduje skutki prawne. Następuje to wówczas, gdy podpisuje się dokument dla wykonawcy, niezależnie od faktu, że jego udzielenie musi być jeszcze notyfikowane jego adresatowi. Informacje, które towarzyszą wykonaniu reskryptu, niekoniecznie muszą być ujęte w formie pisemnej, aczkolwiek byłoby korzystne umieszczenie ich w jakimś dokumencie, różnym od dokumentu dotyczącego wykonania.

Kanon 68 stanowi, że dla godziwości, a nie dla ważności reskryptu pochodzącego ze Stolicy Apostolskiej, dla którego nie został przewidziany wykonawca, jest wymagane, aby został on przedstawiony ordynariuszowi w trzech wypadkach:

1. jeżeli tak jest przewidziane w samym reskrypcie;
2. jeżeli reskrypt dotyczy spraw publicznych;
3. jeżeli jest konieczna weryfikacja niektórych warunków.

W niektórych przypadkach mogą się pojawić pewne problemy odnośnie do interpretacji większej ilości reskryptów dotyczących tej samej materii, które zawierają sprzeczne dyspozycje. W KPK kwestie te reguluje kan. 67, który stanowi, że:

§ 1 jeśli się zdarzy, że w jednej i tej samej sprawie uzyskano dwa przeciwne reskrypty, wtedy szczegółowy przeważa nad ogólnym, w tym, co zostało szczegółowo wyrażone;

§ 2. jeśli są jednakowo szczegółowe lub ogólne, wcześniejszy przeważa nad późniejszym, chyba że w późniejszym wyraźnie zaznaczono o poprzednim, albo ten, który wcześniej uzyskał reskrypt, dotąd z niego nie korzystał podstępnie lub wskutek swego oczywistego zaniedbania;

§ 3. W wątpliwości czy reskrypt jest ważny lub nie, należy się odnieść do dawcy reskryptu.

Jednakże należy przy tym zaznaczyć, że kryterium chronologiczne pomiędzy przeciwstawnymi aktami administracyjnymi jest różne w stosunku

---

²² Por. kan. 69.

do dwóch rodzajów aktów administracyjnych szczegółowych. W przypadku reskryptów przeważa reskrypt wcześniejszy, podczas gdy w przypadku dekretów szczegółowych przeważa dekret późniejszy, w takim stopniu, w jakim jest z nim sprzeczny²³. W rzeczywistości, udzielenie jakiegoś reskryptu suponuje początek sytuacji sprzyjającej dla jego adresata, której ustania się nie przewiduje, o ile organ władzy nie wyrazi takiej intencji, natomiast dekrety przedstawiają sobą decyzję organu władzy, który z własnej inicjatywy może dokonać modyfikacji dekretu wcześniejszego w wyniku nowej oceny zaistniałych okoliczności.

W celu ustalania priorytetu chronologicznego, bierze się pod uwagę datę wydania reskryptu, a nie datę jego wykonania, również w tych przypadkach, kiedy w akcie wydania został mianowany wykonawca.

Beneficjent otrzymuje pewną łaskę z upoważnieniem do decydowania o jej użyciu. Pozostaje jednak przedmiotem jego wolnego wyboru korzystanie lub nie z tego, co zostało mu przyznane, jak również możliwość używania, kiedy uzna to za stosowne. Pomimo tego KPK w kan. 71 przewiduje obowiązek używania reskryptu poprzez zawartą klauzulę. Kanon ten stanowi, że nikt nie ma obowiązku korzystać z reskryptu udzielonego tylko dla własnego pożytku, chyba że skądinąd jest do tego kanonicznie zobowiązany. Nie chodzi oczywiście o łaskę, która została udzielona beneficjentowi, ażeby ten jej używał dla dobra innej osoby, ale chodzi o tę, która została udzielona wyłącznie dla jego korzyści, i osoba ta jest zobligowana do jej używania dla innej przyczyny. W tym wypadku obowiązek używania reskryptu może mieć różnorodny charakter: naturalny, moralny, jak również i prawny. W rzeczywistości zostało postanowione, że osoba, która otrzymała reskrypt wyłącznie dla własnej korzyści, nie jest zobowiązana do jego używania, o ile z innego tytułu nie wynika dla niej kanoniczny obowiązek, to znaczy obowiązek bazujący na prawie i przewidziany przez kanoniczny porządek prawny, ale który pojawił się z innego tytułu niż ten, który leżał u podstaw udzielania łaski. W tym założeniu, tak jak to zachodzi w przypadku, które prawo kanoniczne określa jako niegodziwe i szkodliwe opóźnienie w wykonaniu reskryptu²⁴, ukazuje się natura publiczna aktu. Charakter publiczny, w niektórych przypadkach, może narzucić adresatowi reskryptu ograniczenie jego autonomii, która jest typową charakterystyką dla tego typu aktów administracyjnych, których treścią jest udzielona łaska.

Moc prawna reskryptów, tak jak aktów administracyjnych szczegółowych, nie wygasa wraz z chwilą ustania prawa tego, który go wydał, chyba że co innego wyraźnie w prawie zastrzeżono, tak jak to stanowi kan. 46. Nie są odwoływane automatycznie na mocy późniejszej, przeciwnej ustawy²⁵.

²³ Por. kan. 53.

²⁴ Por. kan. 69.

²⁵ Por. kan. 73.

Kompetentny organ władzy może polecić jego odwołanie, lub też w momencie udzielania może określić datę i okoliczności, które determinują ustanie jego mocy prawnej. W tych przypadkach jednak jest możliwe uzgodnienie ich przedłużenia, które wydłuża okres ich skuteczności. Co do reskryptów wydanych przez Stolicę Apostolską, biskup diecezjalny może dokonać ich przedłużenia na określony czas, który nie może jednak przekroczyć trzech miesięcy. Stanowiąc o tym, kan. 72 precyzuje, że takiego przedłużenia biskup może udzielić tylko jednorazowo i dla słusznej przyczyny. Istnieje również możliwość odwoływania się od udzielonego reskryptu. Jednakże prawo to nie dotyczy reskryptów udzielonych przez Ojca Świętego lub Sobór Powszechny²⁶.

9. Pozwolenia i łaski udzielone w formie *oraculum vivae vocis*

Chociaż pozwolenia i łaski wydane w formie *oraculum vivae vocis*, to znaczy ustnie, są regulowane przez prawodawcę przepisami odnośnie do reskryptów – tak jak stanowi kan. 59 § 2 – to jednak te akty prawne, w ścisłym sensie, nie są reskryptami. Nie posiadają one cech właściwych reskryptom, ponieważ zostały wydane w formie ustnej, a nie pisemnej, nie są ani przywilejem, ani dyspensą, chyba że nie postanowiono czegoś innego²⁷. Eduarado Labandeira uważa, że co prawda koncesje udzielane ustnie, o których stanowi kan. 59 § 2, nie są reskryptami, to jednak posiadają tę samą treść, co one i dlatego są z nimi zrównane odnośnie do regulacji prawnych i skutków²⁸.

W przypadku pozwoleń należy zaznaczyć, że w KPK nie istnieje jednoznaczny termin na określenie aktu prawnego, przez który organ władzy udziela jakiemuś podmiotowi uprawnienia do używania określonego prawa w taki sposób, że to korzystanie nie będzie niegodziwe ani nieważne. W przepisach prawa kanonicznego bardzo często stosuje się dla nich inne określenia, takie jak: zezwolenie, uprawnienie, dopuszczenie itp., co wydaje się odpowiadać zawartości danego aktu prawnego.

W wielu wypadkach pozwolenia mają na celu uregulowanie ze strony organu władzy korzystania z praw, w odniesieniu do dobra wspólnego²⁹.

Od momentu jednak, kiedy pozwolenie nabiera charakteru koncesyjnego, wówczas upodabnia się do udzielania łaski, co stanowi właśnie treść reskryptów. Ta okoliczność wyjaśnia dyspozycje kan. 59 § 2, który rozciąga przepisy prawne dotyczące reskryptów na akty prawne, za pośrednictwem których udziela się pozwoleń. Udzielenie łaski różni się tym od udzielenia pozwolenia w ścisłym sensie, że dotyczy dyskrecjonalnej oceny dokonanej przez organ

²⁶ Por. kan. 1732.

²⁷ Por. J. Garcia, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, Roma 1996, s. 242.

²⁸ Por. E. Labandeira, *Trattato...*, dz. cyt., s. 324–325.

²⁹ Por. kan. 223.

władzy, natomiast w przypadku łask udzielonych w ścisłym sensie, działanie organu władzy powoduje powstanie nowego prawa, a w przypadku pozwolenia organ władzy uwalnia tylko od prawnego ograniczenia, pozwalając tym samym na godziwe i ważne korzystanie z określonego uprawnienia.

Również koncesje nadane w formie *oraculum vivae vocis*, czyli w formie ustnej, poprzez które udziela się lub odmawia łaski, są regulowane za pośrednictwem przepisów dotyczących reskryptów³⁰, o ile nie postanowiono czegoś innego.

Odnosnie do zakresu wewnętrznego nie istnieje żadna norma ogólna, która nakazywałaby formę pisemną aktów. Taka norma natomiast istnieje w stosunku do szczegółowych aktów administracyjnych wydanych dla zakresu zewnętrznego³¹. Zasada ta pozwala przypuszczać, że akty wydane w formie *oraculum vivae vocis* stanowią tutaj wyjątek.

Jak można zauważyć, w obydwu powyższych sytuacjach dla skuteczności aktów prawnych wymagane są różne rekwizyty. Te dla zakresu zewnętrznego są bardziej wymagające, ponieważ dobro osobiste beneficjenta może wejść w konflikt z dobrem publicznym. Natomiast w przypadku zakresu wewnętrznego rekwizyty są mniej wymagające, gdyż poprzez udzielenie jakiegś łaski, wpływa się bezpośrednio na dobro duchowe beneficjenta, bez konieczności jakiegś szczególnej harmonizacji z interesem ogólnym, od momentu gdy ryzyko odnośnie dobra publicznego jest minimalne. W każdym razie, porządek prawny przewiduje określone akty kontroli i wymaga weryfikacji w przypadkach, kiedy koncesja udzielona ustnie, może posiadać skuteczność w zakresie wewnętrznym. W takich przypadkach, według przepisu kan. 74, beneficjent jest obowiązany udowodnić ją w zakresie zewnętrznym, ilekroć ktoś domaga się tego zgodnie z prawem.

Riassunto

RESCRITTO NEL DIRITTO AMMINISTRATIVO DELLA CHIESA

L'articolo „Rescritto nel diritto amministrativo della Chiesa”, presenta il rescritto nel contesto del diritto amministrativo canonico, analizzando in particolare la normativa vigente riguardo a questo atto giuridico. Come introduzione viene brevemente presentata la storia del diritto amministrativo nell'ambito statale. La sua nascita è stata legata all'elaborazione della dottrina della divisione dei poteri, applicata per la prima volta in Francia con la Rivoluzione del 1789. Il fenomeno della divisione dei poteri si trasfuse poi nei Paesi che a tale cambiamento si ispirarono. Come disciplina delle scienze giuridica piuttosto recente.

³⁰ Por. kan. 59 § 2.

³¹ Por. kan. 37.

Successivamente viene esposto lo sviluppo del diritto amministrativo nell'ambito del diritto canonico. Fra gli studiosi del diritto canonico, fino ad oltre la metà degli anni sessanta, non si parlava di diritto amministrativo come ramo a sé stante nell'ordinamento canonico, fino alla promulgazione da parte di Paolo VI della Costituzione Apostolica „Regimini Ecclesiae Universae” del 15 agosto 1967.

Poi viene presentata la nozione dell'atto amministrativo, fra i quali rientra il rescritto. Il paragrafo seguente è dedicato alla nozione di rescritto, è viene presentata anche la sua breve storia dall'antichità fino al Codice di Diritto Canonico del 1983, dove nel can. 59 § 1 ne è data la nozione, quale atto amministrativo dato per iscritto dalla competente autorità esecutiva, per mezzo del quale, di sua stessa natura, su petizione di qualcuno, viene concesso un privilegio, una dispensa o un'altra grazia. Successivamente vengono presentate le sue caratteristiche comuni con gli altri atti amministrativi: si tratta di un atto amministrativo singolare, concreto, unilaterale, extragiudiziale, emanato dalla potestà esecutiva. Nei seguenti paragrafi vengono analizzate le caratteristiche specifiche dei rescritti, in quanto cioè risposta a una petizione, emanata per iscritto, contenente la concessione di una grazia; la sua motivazione deve essere stata espressa direttamente dal richiedente e il suo fine l'ultimo è il bene di una o più persone. Si analizza poi la questione delle autorità competenti per la sua emanazione. Successivamente si presenta il procedimento amministrativo nella formazione dei rescritti, con l'analisi del problema del soggetto che può chiederli e si indica quali possono essere i vizi nel processo della richiesta. Poi viene tratta la questione dell'efficacia dei rescritti ed i modi ed i principi della loro esecuzione. L'ultimo paragrafo è dedicato alla concessione delle licenze e delle grazie fatta a viva voce. Anche se licenze ed altre grazie emanate in questo modo non sono rescritto, però secondo le disposizioni del Codice sono regolate dalle disposizioni stabilite riguardanti rescritti. I requisiti richiesti per gli atti giuridici dipendono dal foro per il quale sono stati destinati. Sono più esigenti quelli previsti per il foro esterno, invece lo sono meno quelli destinati nel foro interno.

Ks. dr Henryk Mieczysław JAGODZIŃSKI – ur. w 1969 r. w Małogoszczy, uzyskał doktorat z zakresu prawa kanonicznego na Papieskim Uniwersytecie św. Krzyża w Rzymie. Sekretarz Nuncjatury Apostolskiej, obecnie pracujący w Watykanie, w Sekcji Sekretariatu Stanu ds. Stosunków z Państwami.

Autor książki *Il diritto amministrativo della Chiesa nella letteratura canonistica polacca*, Roma 2001; recenzji książki Sennen Corrà, Bruno F. Pighin, *Il vescovo emerito. Riflessioni confidenziali e profilo giuridico*, Pordenone 2001, w: „Ius Ecclesiae”, XIV (2002), s. 286–288; oraz artykułów, m.in.: *Kanonizacja prawa cywilnego*, „Kieleckie Studia Teologiczne”, 3 (2004), s. 355–365; *Stolica Apostolska w obronie praw wierzących w stosunkach z Rosją rewolucyjną w latach 1917–1924*, „Studia Sandomierskie”, 13 (2006), z. 2, s. 49–59; *Dokumenty Stolicy Apostolskiej z lat 1991 i 1992, dotyczące zmian, które zaszły w Rosji i w krajach Wspólnoty Niepodległych Państw*, „Studia Sandomierskie”, 13 (2006), z. 3, s. 69–90.